

Bunkers in de Hazegradijk (Knokke-Heist) **Kris Struyf**

Van dreiging tot veilig onderkomen – mijn bijzonder plekje

Het Zwin Natuurcentrum ligt in een prachtig landschap. Soms lijkt het wel of het een van de meest ongerepte gebieden van ons land is. Maar niets is minder waar. Zelf ben ik ook lang overtuigd geweest dat het Zwin een woest stukje natuur was, waar mensen haast geen invloed op hadden gehad. Het was voor mij dan ook een hele ontdekking toen ik te weten kwam dat de typische meertjes in het Zwin het resultaat van grote graafwerkzaamheden waren en dat het uitzicht van de uitgestrekte schorre mee bepaald is geweest door allerlei menselijke activiteiten gedurende beide wereldoorlogen.

Oorlogsverleden in het Zwin

Toen ik mij wat meer verdiepte in de geschiedenis van het Zwin, kwam ik te weten dat er dwars door de Zwingeul zware omheiningen werden opgericht met elektrische schrikdraden die tal van mensenlevens hadden geëist. Op een boogschuit van de internationale dijk rond het Zwin, kan je het oorlogsverleden nog heel tastbaar beleven. Enkele jaren geleden, tijdens een wandeling langs de hazegradijk, zag ik daar voor het eerst de bunkers. Na wat opzoekwerk bleek dat deze deel hadden uitgemaakt van de '*Hollandstellung*' uit de eerste Wereldoorlog (Hollandlinie), een Duitse linie die de Nederlandse grens volgt vanaf Knokke-Heist tot in Limburg.

WO 1

De meest spectaculaire kustverdediging, de Atlantikwal uit WO II, doet vaak vergeten dat de Duitsers ook al eerder in de 20ste eeuw een belangrijk deel van de Belgische kust in staat van verdediging gebracht hadden, namelijk tijdens WO I. De kustlijn tussen de IJzermonding en de grens met Nederland was immers vier jaar lang bezet gebied. En ook toen werd rekening gehouden met een mogelijke Engelse landing. Het Duitse verdedigingsstelsel aan onze kust viel in '14-'18 onder de bevoegdheid van het Marinekorps Flandern, dat zijn hoofdkwartier had in het Provinciaal Hof op de Markt in Brugge.

De bunker

Toen verscheen ook een nieuw type militaire constructie, namelijk de bunker. Een bunker is een versterkt bouwwerk dat soms (gedeeltelijk) in de bodem ingegraven is en beschutting biedt tegen beschietingen en bombardementen. In feite is hij afgeleid van de vestingbouw uit de 18de en 19de eeuw. Nieuw was dat de toepassing van gewapend beton een veel compactere bouwwijze mogelijk maakte. Gaandeweg ontwikkelden zich diverse types met welbepaalde functies: manschappenbunkers, geschutsbunkers, commandobunkers, observatiebunkers, munitiebunkers, opslagbunkers... Tijdens de Eerste Wereldoorlog stonden op niet minder dan 37 plaatsen aan of vlak achter de kust Duitse batterijen opgesteld. Bij de meeste daarvan stonden ook bunkers.

Na de oorlog vormden deze batterijen niet alleen een interessant studieobject voor de geallieerde militairen, maar sommige onder hen vormden ook een aantrekkingspunt voor het fronttoerisme tijdens het interbellum. Inmiddels is hiervan zo goed als niets overgebleven: in de loop van de jaren werd vrijwel alles opgeruimd. Het best bewaard is de batterij Aachen in het provinciaal domein Raversijde, die tijdens de Tweede Wereldoorlog hergebruikt werd.

De twee bunkers waarover ik het heb, vind je in de Hazegrasdijk op het einde van de dijkgraafstraat. Van boven op de dijk heb je trouwens een mooi overzicht over enerzijds de Willem Leopoldpolder en anderzijds de Hazegraspolder. Het is een mooie en rustige plek.

De bunkers hebben de tand des tijds – al een hele eeuw lang - vrij goed doorstaan. En het is mooi om zien hoe ze nu meer en meer dienst doen als veilig onderkomen voor planten en dieren. Op het beton groeien mooi gekleurde korstmossen en in de lage toegangen maken zwaluwen hun nest. Soms wordt zo'n oud zwaluwnest omgebouwd door andere vogels, zoals het winterkoninkje. Mogelijk doen ze ook dienst als overwinteringsplaats voor vleermuizen, zoals de WOI-bunker in het Zwin.

Jammer genoeg wordt er soms gesluikstort.

